

Nr 71.

Ankom till riksdagens kansli den 5 april 1935 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående undersökning av vårt lands befolkningsfråga m. m.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* i Fredrikslund *m. fl.* (I:1) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Lindman m. fl.* (II:1), har hemställts,

1) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att för undersökning av vårt lands befolkningsfråga i avsikt att utröna förutsättningarna för en positiv befolkningspolitik en särskild kommission med den sammansättning och de uppgifter, som i motionerna angivits, omedelbart tillsättes, samt

2) att å riksstaten för budgetåret 1935/1936 för ändamålet uppföres ett reservationsanslag å 25,000 kronor.

Vidare har i en inom andra kammaren av herr *C. G. Jacobsson m. fl.* väckt motion (II:3) hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig utredning av vår befolkningsfråga.

Härjämte har i en inom andra kammaren av herr *C. G. Jacobsson m. fl.* väckt motion (II:4) hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag om inrättande av en statens bosättningslånefond för att genom utlämnande av bosättningslån bereda ökade möjligheter till äktenskaps ingående mellan mindre bemedlade svenska medborgare.

Slutligen har i två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *E. B. Andersson m. fl.* (I:230) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Andersson* i Rasjön *m. fl.* (II:475), hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning av vårt lands befolkningsfråga, berörande

dels orsakerna till nedgången i nativiteten,

dels förutsättningarna för en befolkningspolitik, som avser att motverka nuvarande tendenser till minskning av folkstocken, och

dels riktlinjerna för en på ekonomiska och sociala hänsyn grundad befolkningspolitik på längre sikt; därvid av motionärerna anförda synpunkter särskilt böra komma under övervägande.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras framställningar an-

förda skälen hänvisas, i den mån ej redogörelse lämnas här nedan, till motionerna I: 1, II: 3, II: 4 och I: 230.

I motionerna I: 1, II: 3 och I: 230 hava lämnats redogörelser för *befolkningsutvecklingen i Sverige* under de senaste årtiondena och ställts *prognoser rörande de framtida befolkningsförhållandena* i vårt land. Härutinnan har i motionen I: 230 anförts bland annat följande:

Först på sista tiden har svenska folket vaknat till medvetande om att fruktsamhetens nedgång hotar dess framtida bestånd och att befolkningsfrågan därför i ordets egentliga mening är en fråga om liv och död för den svenska folkstammen. Förklaringen till att detta faktum ej tidigare uppmärksammats torde till ej ringa del få sökas i den omständigheten, att de regelbundet i dagspressen förekommande allmänna födelse- och dödlighetstalen närmast givit ett annat intryck. Visserligen har födelse- talets fortgående sänkning varit ägnad att framkalla oro. Vid sekelskiftet uppgick det till cirka 27 per tusen invånare för att år 1928 sjunka till 16 och år 1933 ända ned till 13.7. Men samtidigt härmed ägde en, låt vara långsammare, reduktion av dödlighetstalen rum. Ett födelseöverskott på 2.5 förelåg alltså nämnda år. Detta ingav allmänheten den föreställningen att fruktsamhetsförhållandena alltjämt voro sådana, att vårt folk, om ingen ytterligare sänkning av fruktsamheten inträffade, skulle fortsätta att tillväxa.

Verkliga förhållandet är, som numera blivit allmänt bekant, att de absoluta födelsetalen trots en mycket låg fruktsamhet för närvarande hållas uppe av den omständigheten, att antalet människor i de fruktsamma ålderna är ovanligt stort. De under åren närmast före världskriget födda årskullarna voro särskilt stora. Även om fruktsamheten, som vanligen mätes med antalet födelser per 1,000 kvinnor i åldern 15—45 år, icke ytterligare nedgår, kommer antalet födelser att sjunka, när de sista årens fåtaliga kullar uppnått den fruktsamma åldern. Å andra sidan kommer dödsfallens antal att stiga, när de för dödsrisk särskilt utsatta högre åldersklasserna om ett eller annat årtionde bliva väsentligt talrikare än för närvarande. Därmed inträder, såvida ingen nettoinvandring äger rum, först en långsam och sedan en snabb minskning av vårt lands befolkning. Skulle fruktsamheten fortsätta att sjunka, påskyndas givetvis denna utveckling.

Den klaraste bilden av fruktsamhetsförhållandena ur synpunkten av folkstockens uppehållande på lång sikt erhålles genom det s. k. netto-reproduktionstalet, som anger hur många flickebarn som ethundra ett visst år födda flickor kunna väntas föda, om nu rådande fruktsamhets- och dödlighetsförhållanden bliva bestående. Tydligt är, att om detta netto-reproduktionstal håller sig omkring 100, så kommer varje ny generation kvinnor, och därför också av män, att hålla sig vid ungefär konstant storlek. Detta tal var mot slutet av 1800-talet omkring 150, d. v. s. varje svensk kvinna i den fruktsamma åldern födde 50 procent flera barn, än som erfordrades för att den följande generationen skulle bliva lika stor som hennes egen. Åren närmast efter världskriget låg siffran vid 130 för att år 1925 komma ned till 99. År 1933 kan den approximativt beräknas till 73. Detta betyder att i genomsnitt varje svensk kvinna sistnämnda år födde endast 73 procent av det antal barn, som erfordras för att den generation döttrarna tillhöra skall bli lika talrik som mödragene-

rationen. Under förutsättning av oförändrade fruktsamhetsförhållanden bli barnbarnens generation endast 53 procent så stor som mormödrarnas. Antalet tjuguaringar i vårt land blir då efter två generationer, d. v. s. omkring 1990-talet, föga mer än hälften så stort som för närvarande. Även om detta ingalunda innebär, att Sveriges befolkning vid denna tidpunkt skall ha sjunkit från 6 till 3 miljoner, vilken uppfattning egendomligt nog synes ha vunnit spridning under den sista tidens diskussion i befolkningsfrågan, så är denna utveckling i alla fall skrämmande nog. Det är tydligt, att fruktsamhetens nedgång, som hotar vårt folks framtida bestånd, är uttryck för djupgående tendenser, vilka icke kunna uppfattas som rent tillfälliga krisfenomen.

Samma tendenser göra sig gällande i andra germanska länder. Antalet födelser per 1,000 kvinnor i fruktsamhetsåldern var år 1932 mer än en åttondel lägre i Tyskland än i Sverige. I Österrike synas siffrorna hålla sig ungefär på samma nivå som i vårt land och i England en obetydlig högre. Även om Holland ännu visar avsevärt högre siffror, är det ingen överdrift att säga, att den germanska rasens fruktsamhet är så låg, att den pekar hän mot utdöende.

En omständighet som väsentligen bidragit till att dölja situationens allvar och snarast givit svenska folket intrycket av att antalet människor i vårt land överstigit det önskvärda är naturligtvis de sista årens svåra kris och arbetslöshet. Krisen har kommit under en period då de under åren närmast före världskriget födda stora åldersklasserna kommit ut på arbetsmarknaden, medan antalet människor som passerat in i »pensionsåldern» varit relativt litet. Ökningen av antalet människor i de arbetsföra ålderna har därför uppgått till nära 40,000 om året, samtidigt som depressionen minskat efterfrågan på arbetskraft. Det är ej underligt att under sådana omständigheter en allmän känsla av »överbefolkning» framträtt. Att antalet nyfödda barn sjunkit har mindre uppmärksamats, då det ju icke kunnat utöva något inflytande på arbetsmarknaden. Lägets paradoxala karaktär framträder i att just under en tid av till synes överbefolkning fruktsamhetsförändringar ägt rum av sådan räckvidd, att vårt land hotas med avfolkning.

I nyssnämnda motioner I:1, II:3 och I:230 hava även anförts vissa synpunkter beträffande *orsakerna* till nedgången i nativiteten i vårt land.

I detta hänseende anføres i motionen I:1 bland annat följande.

Olika faktorer ha förvisso samverkat i den utvecklingsprocess, som numera lett till att Sverige bland staterna uppvisar ett av de lägsta födelse-talen. Att mera ingående diskutera dessa olika faktorer och deras inbördes förhållande läser icke vara nödvändigt. Av ingen förnekas, att den sedan 1800-talets senare hälft fortgående industrialiseringsprocessen övat stort inflytande på familjelivets område. Att skriva förändringarna helt eller så gott som uteslutande på dylika yttre omständigheter leder å andra sidan otvivelaktigt vilse. Ännu mindre läser det vara rimligt att härleda utvecklingen ur några för vårt svenska samhällsskick speciellt utmärkande förhållanden. Barnbegränsningen utgör ingalunda någon isolerad svensk företeelse. Den drabbar, mer eller mindre hårt, alla vår tids högtstående kulturstater av västeuropeisk typ. Den inträffar under en period av stigande levnadsstandard och utgör på intet sätt någon isolerad krigs- eller kristidsföreteelse. Slutligen är att märka, att den icke hänför sig uteslutande till de socialt och ekonomiskt svagast situerade be-

folkningsgrupperna utan snarare begynt högre upp i samhällsskikten och därifrån trängt allt vidare och djupare. Vad Stockholm beträffar faller numera den lägsta inomäktenskapliga fruktsamheten inom arbetarklassen. Förhållandena växla emellertid starkt från trakt till trakt, och det lär falla sig svårt att med omständigheter av uteslutande social och ekonomisk art nöjaktigt förklara den stora skillnaden i födelsefrekvens mellan till strukturen så olikartade landsdelar som Örebro län å ena sidan med dess rekordartat låga födelsetal och de nordligaste länen med deras förhållandevis gynnsamma siffror. Andra och djupare liggande motiv måste öva ett i många fall avgörande inflytande. Insikten härom påverkar i hög grad bedömandet av var botemedlen mot det onda äro att söka. Det kan emellertid befaras, att befolkningsfrågan liksom på sin tid emigrationsfrågan och sedermera även arbetslöshetsfrågan kunna få tjäna som förevändning för framförandet av krav på förändringar i olika hänseenden, vilka det av politiska skäl synes vederbörande önskligt att genomföra. Ett dylikt förryckande av diskussionen kan endast lända saken till skada och bör i möjligaste mån förhindras.

Inledningsvis har antytts, att diskussionen i befolkningsfrågan i det längsta färgats av en påfallande negativ inställning till själva huvudproblemet. Den har företrädesvis rört sig om vad man skulle kunna kalla problemets frånsida — de medel, med vilka den avsiktliga barnbegränsningen huvudsakligen genomföres. Beträktade från de för en positiv befolkningspolitik bestämmande utgångspunkterna framstå dessa spörsmål såsom utomordentligt betydelsefulla, men i helt motsatt mening. Antalet *kända* fall av framkallad fosterfördrivning uppges nu till 10,000 om året. Det verkliga antalet är med säkerhet betydligt större, kanske det dubbla.

Vad fosterfördrivningen angår, må icke förbises, att den i stor utsträckning verkar fysiskt och psykiskt ödeläggande på de kvinnor som utsätts därför. Den kan göra kvinnan mer eller mindre livsoduglig för framtiden eller i varje fall inverka nedsättande på hennes fruktsamhet. Det kan därför sägas, att en framkallad abort ofta kostar ej endast ett liv utan flera.

Det är uppenbart, att dessa spörsmål utgöra integrerande moment i det stora befolkningsproblemet, som varken kunna eller böra behandlas isolerade, sedda uteslutande eller väsentligen från medicinska och straffrättsliga synpunkter. Lika litet böra vissa mer eller mindre trängt fattade humanitära motiv få verka avgörande. Sett på längre sikt lär det näppeligen kunna anses verkligt humanitärt att föra en politik, som lägger opropotionerligt tunga bördor på numerärt svaga kommande generationer, sänker välståndsnivån i landet och äventyrar statens och den inhemska kulturens bestånd. Det lär fastmera vara motsatsen till humanitet att befria medborgarna från plikter, vilkas fullgörande är nödvändigt, om folket skall fortleva. Ytterst måste dessa allvarliga spörsmål alltid bedömas från *den kristligt moraliska livsåskådning, i vilken svensk rättskultur och svenskt samhällsväsen djupast botna.*

I motionen II:3 har i motsvarande avseenden anförts bland annat följande:

Även en ytlig undersökning av orsakerna till den minskade nativiteten giver vid handen, att problemet till övervägande delen är av moralisk innebörd och därmed också till stor del svårt att angripa med statliga

åtgärder. Orsakerna synas nämligen i stor utsträckning ligga uti tidsströmningar, som taga sig uttryck i tilltagande materialism, längtan efter största möjliga bekvämlighet och mindre känsla av ansvar mot tidigare och efterkommande generationer. Den flykt från landsbygden till storstäderna, som oavbrutet pågår, medför, att allt större skaror bringas in i dessa tankegångar, samtidigt som genom den nutida teknikens alla möjligheter storstadsbefolkningens tänkesätt och åskådningar föras ut på landsbygden. Känslan för familjeliv är i avtagande och de positiva andliga krafter, som äro verksamma, kyrka, skola, folkbildningsrörelser och ideella ungdomsrörelser, ha svårt att bjuda tillräckligt motstånd. Emot dessa tidsföreteelser kräves i första hand en moralisk renässans och en mobilisering av nationens andliga livskraft.

Men framhållas skall också, att många andra orsaker finnas till det minskade antalet barnafödelse. De gång efter annan återkommande ekonomiska kriserna med massarbetslöshet och nöd för stora folkgrupper i sitt släptåg ha hos många skapat en känsla av otrygghet, vilken åstadkommer, att de ej anse sig kunna stå till svars med att sätta barn till världen, när framtiden i ekonomiskt hänseende tyckes dem så mörk. Sambandet mellan levnadsstandarden och födelsesiffrorna är omstritt och osäkert; att dock känslan av ekonomisk trygghet samt försörjningsproblemet överhuvudtaget ha en oerhörd betydelse kan knappast betvivlas.

I motionen I: 230 har härutinnan anförts bland annat följande:

Det förefaller sannolikt att känslan av osäkerhet i utkomstmöjligheter varit en bidragande faktor till att många föräldrar sökt begränsa barnantalet. Men då fruktsamhetens nedgång fortsatt under mer än två årtionden trots tidigare i stort sett gynnsamma konjunkturförhållanden, torde huvudorsakerna vara att söka på andra områden. Barnbegränsningen torde få ses som en sida av den allmänna mycket djupgående förändring som samhällslivet undergått dels i ekonomiskt och socialt avseende, dels icke mindre i fråga om individens inställning till tidigare allmänt fasthållna moraliska och religiösa värden.

I ovanberörda motioner hava till övervägande framförts åtskilliga uppslag till *åtgärder för motverkande av nativitetssminskningen* i vårt land.

I motionen I:1 har i sådant hänseende, förutom vissa skattepolitiska åtgärder, föreslagits bland annat följande:

I syfte att befrämja en familjevårdande socialpolitik ifrågasättas, med utgångspunkt från de unga äktenskapens betydelse i befolkningsproblemet, bland annat följande åtgärder:

Den sociala omvårdnaden om mödrarna borde vidgas. Den redan framträdande tendensen till en förskjutning av sjukkassornas medlemsklientel åt medelklassen till borde uppmärksammas och stödjas. Det borde undersökas, huruvida icke en ändring i bidragsgrunderna för moderskaps hjälp kunde befördra en allmännare anslutning från kvinnornas sida till sjukkassorna samt huruledes dessa kassor kunde sättas i stånd att bedriva en härtill syftande effektiv upplysnings- och propagandaverksamhet. Önskemål uttalas om en höjning av det statliga moderskapsunderstödet till hustrurna i hemmen samt om beredande av möjlighet att vid prövningen av behovet av sådant understöd taga större hänsyn till förhållandena i de individuella fallen, exempelvis föräldrarna förut åvilande

försörjningsplikt, än vad nu kan ske. Öppnandet av goda vårdmöjligheter vid barnsbörd betecknas, i anslutning till ett av statens sjukvårds-kommitté gjort uttalande, särskilt med hänsyn till den starka nedgången i nativiteten, såsom en av vårt lands viktigaste socialhygieniska åtgärder. Vissa önskemål uttalas om anordnande av för- och eftervård vid barnsbörd, bland annat om utvidgning av moderskapshjälpen respektive moderskapsunderstödet till att omfatta ersättning för arvode för läkarundersökning vid havandeskap och om anknytning av den mer anstaltsmässiga för- och eftervården till redan befintliga institutioner på området. Härvid borde tillses, att förefintliga vårdmöjligheter bleve i mån av behov i lika grad tillgängliga för gifta kvinnor som för ogifta. Motionärerna förutsätta, att frågan om verksamt stöd åt änkor med oförsörjda barn toges under särskilt övervägande vid den inom socialdepartementet pågående utredningen av frågan om beredande av effektivare hjälp åt personer, som vore urståndsatta att på ett tillfredsställande sätt sörja för sina barns uppfostran samt om samhällliga hjälpåtgärder åt föräldralösa barn. Motionärerna ansluta sig till tanken att i vissa fall utbryta barnförsörjningen ur den allmänna fattigvården. Vid fastställandet av läroverkens terminsavgifter borde tagas större hänsyn till föräldrarnas sammanlagda försörjningsplikt. Större enhetlighet i avseende å påbjudna läroböcker och förbilligande över huvud taget av undervisningsmaterielen vore livligt att förordas.

I samma motion framföras vidare till övervägande förslag till åtgärder för åstadkommande av förbättrade bostadsförhållanden.

I detta syfte förordas ett verksamt stödjande av trädgårdsstadssystemet. Snarast måste det enskilda initiativet med stöd av det allmänna lösa problemet om att i städerna åstadkomma rymliga bostäder till rimliga kostnader. Därvid måste tillses, att det allmännas uppoffringar för bostadsproduktionen i fortsättningen komme i första hand de barnrika familjerna till godo. Motionärerna framhålla angelägenheten av att riksdagen snarast får pröva de av bostadsutredningen för landsbygden framlagda förslagen om förbättring av lantarbetarnas bostadsförhållanden samt uttala sig för stöd åt unga livskraftiga familjer eller åt familjeförsörjare med stor försörjningsplikt genom ändrade grunder för kolonisations- och jordpolitiken. Åtgärder borde vidtagas mot landsbygdens avfolkning. Det enda fullt tillförlitliga medlet härvidlag vore att trygga arbets- och existensvillkoren för jordbruksnäringens utövare. Särskild uppmärksamhet borde i detta sammanhang ägnas förhållandena i de glest bebyggda delarna av vårt land. Tillkomsten av sådana enklare väganläggningar som bygdevägar och enskilda utfartsvägar, vilka kunde göra det lättare för de mer avsides belägna hemmen att äga bestånd i framtiden, borde främjas.

I motionen ifrågasätts vidare åtgärder för att genom undervisning och folkuppfostran åstadkomma en förnyelse av vårt folks sedligt religiösa livssyn. Ungdomens fostran borde starkare inriktas på de blivande uppgifterna i hem och familj. I detta hänseende vore åtgärder för beredande av obligatorisk undervisning i husligt arbete för alla flickor i skolåldern att förordas. Vidare ifrågasättes införande i vissa skolor av undervisning om släktlivet, föreläsningar om rättande av husmoders- och barnavårdskurser samt rekommenderas anordnande av organiserad sparverksamhet bland ungdomen med tanke på det egna hemmet. Motionärerna uttala önskemål om att genom en omfattande, sakligt vederhäftigt folk-

ligt lagd upplysningsverksamhet uppmärksamheten allmänt riktas på den allvarliga innebörden i befolkningsfrågan. Detta kunde ske genom den statsunderstödda föreläsningsverksamheten, folkskrifter, populärvetenskapliga föredrag i radio, genom folkbibliotek och studiecirklar och genom ungdomens egna organisationer etc.

Avslutningsvis har i förevarande motion I:1 anförts följande:

Av det i motionen anförda framgår, att befolkningsfrågan innesluter ett helt komplex av samhällsproblem. En fullständig utredning av dessa enligt i vårt land vedertagna utredningsmetoder skulle sannolikt kräva en mycket lång tid. Vi föreställa oss att den snabbaste vägen skulle vara att med användning av redan tillgängliga befolkningsstatistiska data låta en fåtalig kommission efter ett av densamma uppgjort program hålla överläggningar med representanter för praktisk och teoretisk sakkunskap på olika områden, såsom läkare, präster, uppfostrare av ungdomen, företrädare för olika grupper av ungdomsrörelser och kvinnosammanslutningar, personer som syssla med egnahems- och bostadspolitik på land och i stad, representanter för landsdelar och yrkesgrupper med olika nativitet, socialekonomer m. fl. Lika tydligt som det är, att befolkningsfrågan berör alla, oberoende av politiska partibildningar, lika självfallet är det, att utredningen skall ledas fullständigt objektivt med tillfälle för olika åsikter att inom den givna ramen göra sig hörda. Överläggningarna böra, efter det de tillkallade fått på förhand kännedom om programmet, hållas muntligen och i fria former samt upptagas i fylliga referat. En sådan utredningsform som här skisserats har vid flera tillfällen, särskilt i England, kommit till användning med gott resultat och är ej heller hos oss okänd.

Kommissionen, som bör sammansättas av personer företrädande den yppersta sakkunskapen på här berörda område, men vars medlemsantal icke bör överstiga 6 à 7 personer, skall därefter, eventuellt på grundval av ytterligare utredningar, hos Kungl. Maj:t föreslå erforderliga åtgärder. Det ligger i sakens natur, att kommissionen bör bli det centrala organet för denna frågas behandling. Den bör stå i nära samarbete med bland andra statistiska centralbyrån och med rasbiologiska institutet. Den senare institutionens verksamhet torde i detta sammanhang böra ägnas uppmärksamhet.

För ändamålet föreslå vi att å riksstaten för budgetåret 1935/1936 uppföres ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

I motionen II:3 har framhållits bland annat följande:

Inför de perspektiv, som nativitetsminskningen öppnar, är det nödvändigt att statsmakterna från första stund ingripa med kraft. Frågan är av den vikt och betydelse, att ingen tid får gå förlorad för dess behandling. Det lämpligaste torde vara att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär igångsättandet av en utredning, som till behandling upptager befolkningsproblemet i hela dess vidd. Den första uppgift, en sådan utredning bör erhålla, är att ingående undersöka det befolkningsstatistiska läget och på ett självständigt sätt behandla förefintligt materiel. De siffror, som f. n. framläggas, innebära ofta blott bearbetningar av en del av det material, som kunde användas. Långt djupare torde utan tvivel en statlig utredning kunna komma. Värdet av, att omfattande statistik skyndsamt erhålles, är påtagligt.

Men denna utredning borde också ha en större och bredare uppgift, nämligen att på grundval av en analys av födelseminskningens orsaker och i samråd med andra statliga utredningar framkomma med förslag till åtgärder i befolkningspolitiskt syfte.

Bland åtgärder i befolkningspolitiskt syfte hava i förevarande motion nämnts reformer, som skulle underlätta bildandet av småbruk, samt framhållits, att målet för ifrågakommande åtgärder på det befolkningspolitiska området borde vara, att i stor utsträckning minska kostnaden för uppfoðandet av barn och detta i alla klasser och samhällsskikt. I sistnämnda hänseende förorda motionärerna i särskild motion bland annat inrättandet av en statens bostättningslånefond i och för beviljande av bostättningslån. Härutöver ifrågasätta motionärerna införandet av barn-tillägg även åt i enskild tjänst anställda befattningshavare, samt åtgärder, ägnade att sänka giftermålsåldern, exempelvis genom att utjämna lönedifferensen olika åldersgrupper emellan och genom att skapa ekonomisk trygghet åt ungdomen. Vidare ifrågasättas åtgärder för förbättring av bostadsförhållandena, hyresbidrag åt barnrika familjer samt kraftigt stöd åt egnahemsrörelsen. Härjämte framhålles lämpligheten av att även annan form av ekonomisk hjälp åt föräldrar undersöktes, exempelvis hjälp på sådant sätt att utgifterna för barnens skolgång i större utsträckning än vad nu är fallet övertoges av staten. När antalet födda barn minskades, borde större vikt än förr läggas vid att de barn, som komme till världen, vårdades och växte upp under gynnsammast möjliga förhållanden. Frågan om ordnande av en rationell skolläkarvård komme då i förgrunden. Befolkningsfrågan finge emellertid ej endast ses från kvantitativ utan jämväl från kvalitativ synpunkt. Under övertvägande borde tagas möjligheten att bereda kostnadsfri läkarundersökning åt dem, som så önskade, före giftermåls ingående i syfte att erhålla upplysning om den eventuella förefintligheten av ärftliga sjukdomar eller av smittokälla och att förbättra befolkningsmaterialet. Slutligen uttalas önskemål om anordnande av upplysnings- och propagandaverksamhet i befolkningsfrågan, inriktad ej endast på befolkningsciffrorna utan även, vilket vore viktigare, på propaganda för och upplysningar om rasbiologi, rashygien och allmän hälsovård. Hur denna upplysnings- och propagandaverksamhet skulle organiseras och uppbyggas, borde bliva en av utredningens arbetsuppgifter.

Sammanfattningsvis anføres i förevarande motion II:3 följande:

Blott en större statlig utredning med dess befogenheter och möjligheter synes kunna bemästra och till rationell behandling upptaga hela det väldiga problemkomplex, som befolkningsfrågan utgör. Att uppgifter av så varierande innebörd, som i motionen anförts, skulle anförtras åt en enda utredning, innebär visserligen en olägenhet, men frågans komplicerade natur och vidsträcktthet kräver oundgängligen enhetlig behandling. Det förhållandet att vi i särskilda motioner till årets riksdag föreslå särskilda utredningar och förslag i anknytning till detta ändamål, innebär intet principiellt avståndstagande från denna mening. Avsikten är endast att rörande reformer, om vilkas ändamålsenlighet ingen tvekan synes oss behöva råda, snabba resultat skulle kunna erhållas.

Även den större utredningen bör emellertid bedriva sitt arbete med den största möjliga skyndsamhet. Då detta icke torde vara möjligt annat än genom en fördelning av arbetsuppgifter på mindre grupper av sakkunniga sammanhållna genom en mindre delegation synes detta böra äga rum. En allsidig sammansättning med representanter från olika samhällsgrupper och skilda vetenskaper synes oss ock vara nödvändig för frågans rätta belysning.

De uppgifter, som skulle uppdragas åt utredningen, skulle alltså sammanfattningsvis vara att ingående undersöka det befolkningsstatistiska läget och att efter inhämtande av upplysningar angående befolkningspolitiken i utlandet, framkomma med förslag till åtgärder, ägnade att minska föräldrakostnaden för barn i alla samhällslager och att stimulera äktenskapsfrekvensen. Under hänsynstagande till befolkningsproblemets kvalitativa sida böra åtgärder föreslås, som kunna leda till skapandet av ett gott folkmaterial och till förbättrad folkhygien. Utredningen bör även till behandling upptaga anordnande av lämplig undervisnings- och upplysningsverksamhet i dessa frågor.

I motionen I: 230 har anförts bland annat följande:

En undersökning rörande orsakerna till fruktsamhetens nedgång kunde ge vissa svar på frågan var botemedlen, d. v. s. åtgärder som ledde till en högre fruktsamhet, vore att finna. Med hänsyn till samhällets snabbt förlöpande omdaning i många avseenden vore det dock framförallt angeläget, att en positiv befolkningspolitik riktades framåt med utgångspunkt från faktiskt rådande förutsättningar. Enligt motionärernas mening vore det nödvändigt att frågan om riktlinjerna för en dylik politik omedelbart upptoges till ingående undersökning. Att vid en sådan undersökning erfarenheterna i andra länder med likartade förhållanden borde komma till beaktande vore självfallet.

I främsta rummet syntes böra klarläggas, huru en lämplig upplysnings- och propagandaverksamhet skulle kunna anordnas. Folkets etiska och moraliska fostran borde inriktas på sådant sätt, att familjelivets krav och hänsynen till svenska folkets framtid bleve levande realiteter för landets medborgare i högre grad än som för närvarande vore fallet. En huvudsynpunkt på en positiv befolkningspolitik vore, att kostnaderna för barnförsörjningen och därmed för folkstockens uppehållande icke uteslutande belastade barnens föräldrar utan delades av samhällets medborgare gemensamt. I de motioner, som tidigare väckts i befolkningsfrågan vid årets riksdag, hade ett flertal förslag till åtgärder i här berörda riktning förordats. Motionärerna kunde ge sin anslutning till det mesta av vad som där föreslagits. Möjligheterna att i högre grad än för närvarande taga den ordinarie socialpolitiken i befolkningspolitikens tjänst borde klarläggas. Särskilt borde den statliga omvårdnaden av mödrarna utbyggas. Motionärerna ifrågasätta införandet av särskilda pensionstillägg för mödrar med många barn. I avseende å bostadspolitiken framhålles, att bostadsfrågan vore svår för barnrika familjer i vilken samhällsställning de än befunno sig. Därför borde åtgärder i bostadspolitiskt syfte ges en så vid syftning som möjligt. Icke minst gällde det att i bostadshänseende tillgodose landsbygdens behov.

Härförutom har i förevarande motion framförts vissa förslag till ändringar i de nuvarande beskattningsbestämmelserna.

Utskottet.

Ingen meningsskiljaktighet torde råda därom, att det problem eller kanske rättare den samling av problem, som upptagits till behandling i här förevarande motioner och som sammanfattningsvis benämnts befolkningsfrågan, är av utomordentlig betydelse. Att situationen för närvarande för vårt lands vidkommande ter sig synnerligen allvarlig torde icke heller kunna av någon förnekas.

Vad i motionerna framhållits om angelägenheten av en positiv befolkningspolitik från statsmakternas sida finner sig utskottet böra på det kraftigaste understryka. Likaså anser sig utskottet böra biträda kravet på att frågan om riktlinjerna för en dylik politik omedelbart upptagas till ingående undersökning.

I motionerna hava framförts talrika synpunkter och uppslag, av vilka många enligt utskottets mening äro synnerligen beaktansvärda och förtjänta av en ingående granskning. Utskottet har emellertid icke funnit sig på frågans nuvarande ståndpunkt böra ange några särskilda frågor, på vilka utredningsarbetet närmast bör inriktas; detta torde enligt utskottets åsikt bäst och lättast kunna bedömas under utredningens gång.

Beträffande utredningsarbetets bedrivande har utskottet emellertid ansett sig böra framhålla vissa önskemål. Såväl problemets omfattning som dess enligt utskottets uppfattning brådskande natur nödvändiggöra, att utredningen bör försiggå under så obundna och effektiva former som möjligt. I detta hänseende synes vad i motionerna I: 1 och II: 1 sammanfattningsvis anförts kunna vara vägledande. Utskottet förordar i anslutning härtill tillsättandet av en kommission, bestående av ett fåtal ledamöter men med vittgående befogenheter att med sig adjungera sakkunniga på olika områden. Den ifrågasatta kommissionen synes lämpligast böra så bedriva sitt arbete, att den till behandling upptager olika frågor och uppslag, i den mån så visar sig möjligt och ändamålsenligt, och avlämnar resultatet av sitt arbete i kortfattade promemorior, vilka därefter böra snarast möjligt upptagas till fortsatt behandling av Kungl. Maj:t.

I motionerna I: 1 och II: 1 har hemställts, att för här ifrågavarande ändamål skulle för nästkommande budgetår anvisas ett särskilt anslag av 25,000 kronor. Utskottet håller emellertid före, att de kostnader, som kunna föranledas av det av utskottet tillstyrkta utredningsarbetet, i första hand böra bestridas från femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Härför talar bland annat, att det för närvarande icke torde låta sig göra att med någon större grad av säkerhet beräkna det för nästkommande budgetår erforderliga beloppet. I den mån nyssberörda anslag härigenom skulle bliva för hårt belastat, lär emellertid Kungl. Maj:t äga möjlighet att vidtaga härav föranledda åtgärder.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. och herr Lindmans m. fl., herr C.

G. Jacobssons m. fl. samt herr E. B. Anderssons m. fl. och herr Anderssons i Rasjön m. fl. ovannämnda motioner (I: 1 och II: 1, II: 3, II: 4 samt I: 230 och II: 475), i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t må, i anslutning till vad i det föregående anförts, låta verkställa undersökning av vårt lands befolkningsfråga och för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 5 april 1935.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Carlsson* i Gävle, *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Svensson* i Kompersmåla, *Asplund*, *Borell*, *Walles*, *Gustafsson* i Benestad, *Bergström* och *Larsson* i Varberg; samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren*, *Jeppsson*, *Svensson* i Grönvik, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Nilsson* i Hörby, *Norsell*, *Aronson* och *Weijne*.
